चतुर्थाध्यायस्य द्वितीयः पादः

तेन रक्तं रागात्। (१/१२०२)

शुक्लस्य वर्णान्तरापादनमिह रञ्जेरर्थः। रज्यतेऽनेन इति रागः। तेन इति तृतीयासमर्थाद् रागविशेषवाचिनः [1]शब्दाद् रक्तम् इत्येतस्मिन्नर्थे यथाविहितं[2] प्रत्ययो भवति। कषायेण रक्तं वस्त्रम् [3]काषायम्। [4]माञ्जिष्ठम्। कौसुम्भम्[5]। रागात् इति किम्? देवदत्तेन रक्तं वस्त्रम्। कथं काषायौ गर्दभस्य कर्णौ, हारिद्रौ कुक्कुटस्य पादौ इति? उपमानाद् भविष्यति, काषायौ इव काषायौ, हारिद्राविव हारिद्रौ। 'द्वैपवैयाघ्रादञ्' (४.२.१२/१२१३) इति यावत् तृतीयासमर्थविभक्तिरनुवर्तते॥

लाक्षारोचनाशकलकर्दमाट्ठक्। (२/१२०३)

लाक्षादिभ्यो रागवचनेभ्यस्तृतीयासमर्थेभ्यो रक्तम् इत्येतस्मिन्नर्थे ठक् प्रत्ययो भवति। अणोऽपवादः। [7]लाक्षया रक्तं वस्त्रम् लाक्षिकम्। [8]रौचनिकम्। शाकलिकम्। कार्दमिकम्।

[३९७] शकलकर्दमाभ्यामणपीष्यते।(म. भा. २.२७०)
शाकलम्। कार्दमम्।

[३९८] नील्या अन् वक्तव्यः। (म. भा. २.२७१)
नील्या रक्तं नीलं [9]वस्त्रम्।

[३९९] पीतात् कन् वक्तव्यः। (म. भा. २.२७१)
पीतेन रक्तं [10]पीतकम्।

[४००] हरिद्रामहारजनाभ्यामञ् वक्तव्यः। (म. भा. २.२७१)
हारिद्रम्। [11]माहारजनम्॥

नक्षत्रेण युक्तः कालः। (३/१२०४)

तृतीयासमर्थविभक्तिः अनुवर्तते। [12]तेन इति तृतीयासमर्थाद् [13]नक्षत्रविशेषवाचिनः [14]शब्दाद् युक्तः इत्येतस्मिन्नर्थे यथाविहितं प्रत्ययो भवति। योऽसौ युक्तः, कालश्चेत् स भवति। कथं पुनर्नक्षत्रेण पुष्यादिना कालो युज्यते? पुष्यादिसमीपस्थे चन्द्रमसि वर्तमानाः [15]पुष्यादिशब्दाः प्रत्ययमुत्पादयन्ति। पुष्येण युक्तः कालः। [16]पुष्यसमीपस्थेन चन्द्रमसा युक्तः इत्यर्थः। पौषी रात्रिः। पौषमहः। [17]माघी रात्रिः। माघमहः (म. भा. २.२७२)। नक्षत्रेण इति किम्? चन्द्रमसा युक्ता रात्रिः। कालः इति किम्? पुष्येण युक्तश्चन्द्रमाः॥

---

1. प्रातिपदिकात् फ. ह. 2. अण् प्रत्ययः क. फ. 3. काषायं वस्त्रम् फ. 4. माञ्जिष्ठम् नास्ति फ. 5. हारिद्रम् इत्यधिकम् फ. 6. लाक्षारोचनाट्ठक् पमं. 7. लाक्षारक्तं क. ग, रक्तं नास्ति फ. 8. रोचनिकम्, फ. 9. वस्त्रं नास्ति क. फ. 10. वस्त्रं इत्यधिकम् ह. 11. माहारजतम् फ, महारजतम् ग. 12. तेन नास्ति फ. 13. नक्षत्रवाचिनः क. फ. 14. प्रातिपदिकात् फ. 15. पुष्यादयः शब्दाः ह. 16. पुष्यसमीपेन क. 17. माघी रात्रिः नास्ति फ.